

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.12.2016 № 1604)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

ДКС Центр
Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

Державне управління: удосконалення та розвиток № 7, 2017

УДК 35.08-057.34:808.5

Ю. М. Узденова,
аспірант кафедри соціальної і гуманітарної політики,
НАДУ при Президентові України

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІНЦЯ

Y. N. Uzenova,
post-graduate student of the Department of Social and Humanitarian Policy,
National Academy of Public Administration office of the President of Ukraine

BROADCASTING CULTURE OF PUBLIC MANAGER

У статті обґрунтовано актуальність дослідження культури мовлення публічного управління, адже діяльність посадовців тісно пов'язана з мовленням, є можна сказати їх візитною карткою. Адже формування мови є однією з найголовніших потреб всіх держав. Державні службовці повинні дбати про мовну культуру та надавати приклад правильного мовлення, оскільки професійна діяльність публічних управлінців здійснюється за допомогою спілкування. І тому високий рівень мовної культури має бути найголовнішим у іміджі держслужбовця. З'ясовано сутність понять: мова, мовлення, культура мови, культура мовлення; висвітлено основні принципи культури мовлення; визначено комунікативні ознаки культури мовлення, яких має дотримуватися публічний управлінець у своїй діяльності; виокремлено ключові проблеми культури мовлення публічного управління та запропоновано шляхи їх вирішення; обґрунтовано важливість формування культури мовлення публічного управління.

The article substantiates the relevance of the study of the broadcasting culture of public manager. Because the activity of officials is closely connected with broadcasting and can say a lot about them. Because the formation of language is one of the most important needs of all states. Government employees should take care of linguistic culture and provide an example of proper speech because professional activity of public managers is carried out by means of communication. Therefore, the high level of linguistic culture should be the most important in the image of a government employee. The essence of concepts is clarified: language, speech, culture of language, culture of speech; the main principles of the culture of speech are highlighted; communicative features of the culture of speech, which should be followed by the public manager in their activity, are determined; the key problems of the public speaking manager culture are outlined and ways of their solution are proposed; the importance of forming the broadcasting culture of public manager is substantiated.

Ключові слова: культура мовлення, мова, мовлення, культура мовлення публічного управління, норми літературної мови.

Keywords: *culture of speech, language, speech, broadcasting culture of the public manager, norm of literary language.*

Постановка проблеми. Культура мовлення є одним із найважливіших показників цивілізованості суспільства. Адже процес опанування мови та її культури пов'язаний зі здобуттям та розвитком навичок правильно розмовляти й писати, вмінням точно формулювати та висловлювати свою думку, активно використовувати мовні знання у спілкуванні та грамотно застосовувати їх. Досконале володіння культурою мовлення є важливим компонентом підготовки фахівців у сфері державного управління, оскільки саме творче використання засобів мовлення повною мірою виявляє професійні обдарування публічного управлінця, сприяє його самотворенню та самовираженню.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що культура мовлення публічного управлінця є основною складовою його культурологічної компетенції. Адже однією з основних вимог для прийняття на державну службу є володіння державною мовою. На думку мовознавця Л.Т. Масенко, “успіх відродження національних мов і культур, що переживають тривалий період пригнічення, залежить від поєднання двох чинників: колективної волі до незалежності і свідомих зусиль національної еліти, яка впроваджує в державі мовну політику протекціонізму своїй культурі” [8, с. 95]. Необхідно зазначити, що мова також є одним з основних засобів професійної підготовки, майстерності і досконалості фахівців. Ще Вільгельм фон Гумбольдт зазначав, що не люди оволодівають мовою, а мова оволодіває людьми.

Опанування знань стилістичних багатств української мови насамперед публічними управлінцями, які використовують слово як “зброя праці, носій інформації, професійну вербальну зброю та засіб духовного впливу” [9, с. 10] сприяє піднесенню культури й духовності нації взагалі.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.

Проблема культури мовлення публічного управлінця привертала увагу багатьох фахівців серед яких можемо виокремити Л. Пашко, яка у своїх працях звертає увагу на вивчення ділового спілкування у сфері державного управління, Козієвську О., яка досліджує формування культури мовлення у професійній діяльності державних службовців, більшість своїх праць щодо чистоти мовлення як складової професіоналізму державного службовця, національних особливостей та норм етикету культури ділового спілкування присвятила Кудрявцева З., тенденції розвитку мовної культури в державному управлінні та мовну культуру державних службовців як науково-теоретичну проблему досліджує Приходько О., роль культури мови у професійній підготовці державних службовців розкрито у працях Костюк І., питання культури мовлення як складової професійної компетенції та культуру ділового українського мовлення досліджено Плотницькою І., проблему культури державних службовців як необхідної складової ефективності виконуваних функцій розглянуто у працях Окіса О., заслуговують також на увагу дослідження Хаджирадєєвої С., яка вивчає проблему мовленнєвої комунікації як фактора професійної успішності державних службовців.

Незважаючи на, здавалося б, широкий спектр питань, які досліджують науковці, проте залишається недостатньо вивченим питання культури мовлення публічних управлінців, тож метою статті є: з'ясування сутності понять: мова, мовлення, культура мови, культура мовлення; висвітлення основних принципів культури мовлення; визначення комунікативних ознак культури мовлення, яких має дотримуватися публічний управлінець у своїй діяльності; виокремлення ключових проблем культури мовлення публічного управлінця та визначення шляхів їх вирішення.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування.

Недаремно вираз видатного філософа Сократа “Заговори, щоб я тебе побачив” навіть крізь віки не втратив свого істинного сенсу, адже, справді, як би ми не намагалися дбати про свій зовнішній вигляд, оточувати себе різними предметами, створювати для всіх ілюзію щодо свого образу та наших естетичних смаків, але мова скаже про нас все, те як ми володіємо мовленнєвим апаратом та вміємо себе тримати перед аудиторією набагато більше скаже про нас, скаже основне – хто ми є насправді, покаже рівень нашої обізнаності, професійності, грамотності та досвідченості.

Важливою складовою загальної культури людини є мова. Тільки той, хто засвоює мовну культуру в усій її сукупності й багатогранності, здатен стати творцем мовних цінностей і найповніше реалізувати себе як особистість у будь-якій галузі суспільної діяльності.

Мовна культура, на думку Дідківського В.П., - це надійна опора у вираженні незалежності думки, розвиненості людських почуттів, у вихованні діяльного, справжнього патріотизму. Адже культура мови передбачає вироблення етичних норм міжнародного спілкування, які характеризують загальну культуру нашого сучасника [4].

Говорячи про культуру мовлення необхідно також з'ясувати, що ж несе в собі це поняття. Мова – це найуніверсальніший засіб спілкування людей, накопичення і передачі інформації, навчання і виховання, один із найважливіших компонентів духовної культури людини.

Мовлення – це мовна діяльність, конкретне говоріння, що проходить у часі і виявляється у звуковій (включно з внутрішнім проговоренням) або письмовій формі.

Культура мови – це володіння нормами літературної мови, вміння користуватися усіма її засобами залежно від умов спілкування, мети й змісту мовлення.

На думку Марусич Н. культура мовлення - це ще й загальноприйнятий мовний етикет: типові формули вітання, прощання, побажання, запрошення тощо. Вони змінюються залежно від ситуацій спілкування, від соціального стану, освітнього, вікового рівня тих, хто спілкується [7, с. 33].

Норми літературної мови – прийняті у суспільній практиці людей правила вимови, вживання слів, граматичних форм, побудови словосполучень і речень [6, с. 187].

Рівень мовної культури, як зазначає дослідник Редін П., визначається не глибиною засвоєння норм, а вмінням володіти всіма багатствами літературної мови [6].

Культура мовлення - це дотримання сталих мовних норм усної і писемної літературної мови, а також свідоме, невимушене, цілеспрямоване, майстерне вживання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування. Мовлення людини, на думку Гриценко Т.Б., - це своєрідна візитна картка, це свідчення рівня освіченості людини, її культури, а разом з тим, через сукупну мовленнєву практику мовців - це і показник культури суспільства. А от культура мовлення - це система вимог, регламентацій стосовно вживання мови в мовленнєвій діяльності (усній чи писемній) [3].

Належна культура мовлення - це свідчення розвиненого інтелекту і високої загальної культури особистості. Тільки через високу культуру мовлення проявляються невичерпні потенції мови, гармонія її функцій.

Культура мовлення має велике національне і соціальне значення: вона забезпечує високий рівень мовленнєвого спілкування, ефективне здійснення всіх функцій мови, ошляхетнює стосунки між людьми, сприяє підвищенню загальної культури особистості та суспільства в цілому. Через культуру мовлення відбувається культивування самої мови, її вдосконалення [7, с. 36].

Культура мовлення базується на основних принципах, серед яких Шевчук С. виділяє такі:

правильність - дотримання мовних норм, що діють у мовній системі (орфоепічних, орфографічних, лексичних, морфологічних, синтаксичних, стилістичних, пунктуаційних);

послідовність - логічність та лаконічність думок; ,,

коректність та доцільність вживання термінів, фраз;

доречність; ,,

економічність [12, с. 12].

Публічний управлінець у своїй діяльності має дотримуватися основних вимог мовлення, його мовлення має бути змістовним, що полягає в чіткому та повному розумінні теми мовцем; мова має бути багатою та насиченою різноманітними засобами для вираження своєї думки, уникнення тавтології та однотипних слів та словосполучень; точним, для швидкого розуміння та правильної передачі думки; виразним та доцільним.

Високий рівень мовної культури публічних управлінців є чинником подальшого розвитку суспільства в цілому, оскільки саме він забезпечує практичну реалізацію функцій української мови в державному управлінні. Висококультурне мовлення вимагає від публічного управлінця володіння нормами сучасної української літературної мови, уміння користуватися мовними засобами відповідно до мети і змісту спілкування.

Адже мовну політику країни завжди розробляє і впроваджує в життя еліта. Як зауважує з цього питання відомий англійський соціолінгвіст Белл Т.: "Досі ми не звертали уваги на питання, хто ж має вирішальний голос у справі мовного планування в країнах, що розвиваються... Відповідь може бути лише одна: еліта" [1, с. 221].

Ще в VI столітті до нашої ери китайський мудрець і правитель Конфуцій стверджував, що ті люди, які беруться управляти державою, мають дбати про свій моральний і культурний рівень, самоосвіту, вміти гарно висловлюватися, бути взірцем для інших. Знання рідної мови, основних вимог ділового спілкування, фонетичних, лексичних, граматичних норм, стилістичних особливостей вкрай необхідне кожному публічному управлінцю. Публічний управлінець у своїй діяльності має дотримуватися комунікативних ознак культури мовлення, серед яких науковець Плотницька І. виділяє:

правильність мовлення - це дотримання норм сучасної української літературної мови. Правильність мовлення полягає в доцільному використанні тих чи інших граматичних форм, синтаксичних структур у певному контексті.

точність мовлення ділової особи полягає в чіткій відповідності значення слів предметам, діям, ознакам або явищам дійсності (понятійна точність) і відповідності висловлювання задуму продуцента (предметна точність), в умінні виражати думки так, щоб вони були однозначно сприйняті реципієнтом у процесі спілкування.

логічність виражається у способі організації ділового тексту, його композиції, у правильності побудови словосполучень, речень, у точності вживання слів, у змістовних зв'язках мовних засобів, які виражають відношення між частинами й компонентами думки.

чистота ділового мовлення передбачає відсутність позалітературних елементів (діалектизмів, просторічних слів, брутальної лексики, жаргонізмів, вульгаризмів, професіоналізмів, іншомовних слів, якщо є українські відповідники, суржикових слів, форм слів, синтаксичних структур, слів-паразитів тощо), які засмічують ділову українську мову.

лаконічність мовлення - це ясне, чітке і стисле викладення змісту ділового тексту. Якщо мовець правильно відбирає слова, він не буде багатослівним. Оскільки зайві слова не несуть нової інформації, то за допомогою мінімуму мовних засобів можна чітко сформулювати думку, виразити максимальну за обсягом інформацію.

доречність полягає в такому доборі й організації мовних засобів, які роблять мову відповідною меті та змісту тексту, комунікативній ситуації, індивідуальним рисам будь-якої ділової особи [10, с. 11].

На жаль, на сьогодні ми спостерігаємо досить низький рівень володіння українською мовою серед публічних управлінців, це свідчить про те, що у нашій країні приділяється мало уваги державній мовній політиці.

Проблема культури мовлення, на думку Марусич Н., проявляється в таких основних аспектах: **нормативність, адекватність, естетичність, поліфункціональність** мовлення.

Нормативність - полягає у дотриманні правил усного і писемного мовлення: це правильне наголошування, інтонування, слововживання, будова речень, діалогу, тексту тощо. Нормативність - це, так би мовити, "технічна" сторона мовлення, дотримання загальноприйнятих стандартів.

Естетичність мовлення - це реалізація естетичних уподобань мовця шляхом використання естетичних потенцій мови. Оптимально дібраний темп і звучність мовлення, уникнення нагромадження приголосних чи голосних, різноманітність синтаксичних конструкцій, доречність цитати чи фразеологізму, прислів'я чи приказки, тропів чи фігур - усі ці та інші засоби мови роблять мовлення естетично привабливим.

Поліфункціональність мовлення - це забезпечення застосування мови в усіх перелічених аспектах, у кожній сфері спілкування [7, с. 36-37].

Для підвищення мовної культури та з метою кращого володіння усним діловим мовленням публічних управлінців пропонуємо вжиття таких заходів:

- виробити стійкі навички мовленнєвого самоконтролю і самоаналізу;
- навчитися слухати себе та інших з погляду нормативності.
- говорити слід в розміреному темпі, без довготривалих пауз, не "ковтаючи" слова;
- виховати у собі вміння сприймати зауваження щодо своїх мовленнєвих помилок;
- навчитися самому робити зауваження, поради та рекомендації іншим тактовно, делікатно;
- засвоїти норми чинного "Українського правопису" і керуватися ними в діловому мовленні;
- заучувати напам'ять художні твори, як прозу так і поезію;
- записувати власні думки та спостереження, з метою удосконалення та розвитку мовлення;
- навчитися використовувати у своєму мовленні крилаті вислови видатних осіб;
- проведення мовних курсів;
- відбір претендентів на посади в державному управлінні з урахуванням мовної компетенції;
- періодичні тестування публічних управлінців на знання державної мови;
- проведення творчих зустрічей;
- створення умов для підвищення мовної культури публічних управлінців;
- підвищення мотивації щодо покращення мовної культури;
- реалізація навичок мовної культури в професійній діяльності;
- проведення лекцій щодо мовної культури;
- організація творчих зустрічей з відомими поетами, філологами;
- проведення диспутів, дебатів, та інших заходів, які мають на меті підвищення мовної культури.

Шляхів до мовної досконалості безліч. Але всі вони починаються з любові до рідної мови, бажання майстерно володіти нею, з відчуттям власної відповідальності за рідну мову.

Для ефективного вирішення питання підвищення рівня культури мовлення у професійній діяльності публічних управлінців поставлена проблема має розглядатися як комплексна, що потребує об'єднання зусиль мовознавців і фахівців із державного управління. Крім того необхідно забезпечити врегульованість мовних питань на законодавчому рівні, підготовку навчальних посібників, що сприяли б покращенню мовного рівня публічних управлінців, а також ми маємо не забувати про підвищення загальної культури українського народу.

Висновки. У статті обґрунтовано актуальність дослідження культури мовлення публічного управлінця адже вона є основною складовою його культурологічної компетенції. Саме уміння правильно, ясно й чітко висловлювати свої думки, володіння мистецтвом публічної мови є складовими іміджу публічного управлінця, визначають його рейтинг і сприяють професійному і особистому становленню. У статті з'ясовано сутність понять: мова, мовлення, культура мови, культура мовлення; висвітлено основні принципи культури мовлення; визначено комунікативні ознаки культури мовлення, яких має дотримуватися публічний управлінець у своїй діяльності; виокремлено ключові проблеми культури мовлення публічного управлінця та запропоновано шляхи їх вирішення; обґрунтовано важливість формування культури мовлення публічного управлінця.

Перспективи подальших досліджень. Ураховуючи нагальність вирішення питання підвищення культури мовлення публічних управлінців у подальшій перспективі виникає необхідність дослідження мовного портрету публічного управлінця з чіткими рекомендаціями щодо покращення знання української літературної мови, адже наша мова - це своєрідна візитна картка, це свідчення рівня освіченості людини, її культури.

Список використаних джерел

1. Белл Роджер Т. Соціолінгвістика: Цели, методы и проблемы. – 1980.
2. Вісник державної служби України [Текст]: наук.-практ. журн./ Голов. упр. держ. служби України; редкол.: Т. В. Мотренко (голова) [та ін.]. - К.: 2010р. № 3. – С. 80-81.
3. Гриценко Т.Б. Українська мова за професійним спрямуванням Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 624 с.
4. Дідківський В.П. Публічний виступ: Мовна культура – важлива складова ефективного державного управління. – Електронний ресурс // <http://kds.org.ua/article/didkivskij-v-p-publichnyj-vistup-movna-kultura-vazhlyv>.
5. Демедишина Н. Питання мовленнєвої та комунікативної діяльності державних службовців у працях українських дослідників / Н. Демедишина // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України: наук. журн./ Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. - К.: НАДУ, 2007р. № 2. – С. 70-75.
6. Ділова українська мова в державному управлінні: навч. посіб. Ч. 2. Усне ділове мовлення / П. О. Редін, Л. А. Лисиченко, Г. І. Гамова, Н. В. Піддубна; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. - Х. : ХарПІ НАДУ "Магістр", 2003. - 63 с. - (Серія "Бібліотечка магістра"). - Бібліогр.: с. 62.
7. Марусич Н.Ю. Українська мова (за професійним спрямуванням). Культура фахового мовлення: методичний посібник. – – – – – 2012. – – – – – Електронний ресурс//http://umanpedcollege.at.ua/SR/DO/I/UMZP/materiali_zanjata_posibnikom_marusich_n.ju.pdf
8. Масенко Л. Мова і політика. – К., 1999. – 100 с.
9. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: навч. посіб. / Г. С. Онуфрієнко. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 312 с.
10. Плотницька І.М. Ділова українська мова. Навчальний посібник. 3-тє видання. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 256 с.
11. Фролова Т. Мовні засоби конструювання іміджу державного службовця / Т. Фролова // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президенті України: [наук. вид.]. Вип. 2/2007 / за заг. ред. О. Ю. Оболенського, С. В. Сьоміна; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. - К.: НАДУ, 2007. – С. 151-156.

12. Шевчук С. Українське ділове мовлення: Навч. посіб. – К.: Літера, 2000. – 480 с.

References.

1. Bell Rodzher T. (1980), *Sociolingvistika: Celi, metody i problemy* [Sociolinguistics: Goals, methods and problems]
2. *Visnyk derzhavnoi sluzhby Ukrainy*, vol. 3, 2010, Kyiv, Ukraine, pp. 80-81.
3. Hrytsenko, T.B. (2010), *Ukrainska mova za profesiinym spriamuvanniam* [Ukrainian language by professional orientation], Tsentr uchbovoi literatury, 2010. – Kyiv, Ukraine, p. 624.
4. Didkivskiy, V.P. "Public Speech: Language Culture - An Important Component of Effective Public Governance", [Online], available at: <http://kds.org.ua/article/didkivskij-v-p-publichnij-vistup-movna-kultura-vazhlyv>.
5. Demedyshyna, N. (2007), "Questions of the speech and communicative activity of civil servants in the writings of Ukrainian researchers", *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*, vol. 2, NADU, Kyiv, Ukraine, pp.. 70-75.
6. Redin, P. O. Lysychenko, L. A. Hamova, H. I. and Piddubna, N. V. (2003), *Dilova ukrainska mova v derzhavnomu upravlinni* [Ukrainian business language in public administration], Part. 2, *Usne dilove movlennia*, NADU Kharkiv, Ukraine, p. 62.
7. Marusych N.Yu. (2012), *Ukrainska mova (za profesiinym spriamuvanniam). Kultura fakhovoho movlennia* [Ukrainian language (in professional direction). Culture of professional broadcasting], [Online], available at: http://umanpedcollege.at.ua/SR/DO/I/UMZP/materiali_zanjata_posibnikom_marusich_n.ju.pdf
8. Masenko, L. (1999), *Mova i polityka* [Language and politics], Kyiv, Ukraine, p. 100.
9. Onufriienko, H. S. (2006), *Naukovyi styl ukrainskoi movy* [Scientific style of the Ukrainian language], Tsentr navchalnoi literatury, Kyiv, Ukraine, p. 312.
10. Plotnytska, I.M. (2008), *Dilova ukrainska mova* [Business Ukrainian language], 3rd ed, Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, p. 256 s.
11. Frolova, T. (2007), "Language Tools for Designing the Image of a Public Servant", *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*, vol. 2, NADU, Kyiv, Ukraine, pp. 151-156.
12. Shevchuk, S. (2000), *Ukrainske dilove movlennia* [Ukrainian Business Broadcasting], Litera, Kyiv, Ukraine, p. 480.

Стаття надійшла до редакції 20.07.2017 р.

ТОВ "ДКС Центр"

Вгору